22 Ιανουαρίου 2015

Ρώσοι εκκλησιαστικοί συγγραφείς σκιαγραφούν την ιστορική προσωπικότητα του Αγίου Μαξίμου του Γραικού

Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Άγ. Μάξιμος ο Γραικός / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες

Η ελληνική αντιπροσωπία με τον μοναχό Μάξιμο φτάνει στην Μόσχα το 1518..Μικρογραφία XVI αιώνα

———————————————————————————————————————

Επιμέλεια έρευνας και επιλογές κειμένων.:πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Αθανασίου.

1.Ταλαντούχος κριτικός θεολόγος, ευαίσθητος χαρακτήρας με υπέρ του Θεού και του πλησίον ζηλούσα αγάπη, εμπνευσμένος και υψιπετής διδάσκαλος.

Α.Ο Μόσχας Φιλάρετος

Ο Μάξιμος είναι η λαμπάδα της άμωμης πίστεως, ο ελεγκτής της αμάθειας,ο εραστής της αλήθειας,αποστρεφόμενος τις κολακείες και τις προλήψεις...

Στα πολυάριθμα συγγράμματα του Οσίου Μαξίμου, δεν δύναται να μην θαυμάσει

κανείς την ποικιλία των γνώσεων και των ταλάντων του,είναι φιλόλογος άμα και ιστορικός, ποιητής και ρήτωρ, φιλόσοφος και θεολόγος. Το εξοχώτερο όμως των λοιπών πλεονεκτημάτων του είναι το δώρο της κριτικής. Πανταχού και εν παντί είναι κριτικός είτε εκθέτει δόγμα,είτ ε ηθική διδασκαλία, είτε Γραφή εξηγεί, είτε κάποια διήγηση αναφέρει….Τα πάντα ανακρίνει κριτικώς….

Αλόγιστα είναι τα θέματα, στα οποία επιλαμβάνεται αποκλειστικώς ως θετικός διδάσκαλος. Θείω ζήλω κινούμενος και περί της σωτηρίας του πλησίον μεριμνών, κατεθλίβετο βλέποντας το κράτος των ελλείψεων και της αμάθειας, και γι΄αυτό τον λόγο έσπευδε να παρέχει τα προς θεραπεία φάρμακα, εκείνα τα οποία τον λόγο ανευρίσκει η υπέρ του Θεού και του πλησίον ζηλούσα αγάπη….

(Filaret “Maxin Grek στο περιοδικό «Moskvitjanin,τ.6.Μόσχα 1842.

Β Ο Λιθουανίας και Βίλνας Μακάριος.

«Ο Μάξιμος ο Γραικός εισέφερε στην θεολογική μας φιλολογία νέο στοιχείο, το στοιχείο της επιστημονικής και πολυμερούς μορφώσεως. Μέχρι αυτού οι δικοί μας συγγραφείς και αυτοί οι ευφυέστεροι και μάλλον μεμορφωμένοι,τίποτε άλλο δεν ήσαν μάλλον, παρά απλοί εγγράμματοι και φιλαναγνώστες, εντελώς αδαείς της επιστήμης .Εάν δε κάποτε αποκτούσαν πολλές γνώσεις, αυτές ήσαν αποκλειστικά θεολογικές.

Πρώτος ο Μάξιμος παρουσιάστηκε σε εμάς κεκτημένος με επιστημονική μόρφωση και μεγάλο πλούτο γνώσεων όχι μόνο θεολογικών, αλλά και άλλων επιστημών,όσων τότε υπήρχαν….Δύναται να λεχθεί ότι στο πρόσωπο του Μαξίμου πρώτη φορά εισέδυσε σε εμάς η ήδη τότε αρξαμένη ευρωπαϊκή μόρφωση και έριξε τις έστω και ασθενείς της προσέτι ακτίνες στο περιβάλλον τη Ρωσία πυκνό σκότος της αμάθειας και των δεισιδαιμονιών.

….Τα συγγράματά του αποτελούν κάτοπτρο,στο οποίο ανεκλάσθησαν σε κάποιο μέτρο και η τότε Ρωσία από ηθικής απόψεως και η ιδία αυτού τύχη.Ο Μάξιμος εκ φύσεως και πεποιθήσεων ήταν τόσο ευαίσθητος, ώστε δεν δύνατο να μην αισθανθεί ενδιαφέρον για τα περί αυτόν σημαντικά φαινόμενα.(Makarij –Ιστορία της Ρωσ.Εκκλησίας.Αγία Πετρούπολη 1870 τ.7)

Γ.Ι.Ivanov

«Ο Μάξιμος Γραικός ήρθε στην Ρωσία πάνοπλος όχι μόνο στην βυζαντινή αλά και στην δυτικοευρωπαϊκή μόρφωση της εποχής της Αναγεννήσεως.Οι Ρώσοι βρήκαν

τον επιστήμονα-εγκυκλοπαιδιστή, ο οποίος μπορεί να δώσει απαντήσεις στις διάφορες ερωτήσεις περί ζωής και σοφίας σε ένα βιβλίο, που είχαν μεγάλο ενδιαφέρον για την ρωσική κοινωνία.

Ένας από τους πρώτους ερευνητές των έργων του Μαξίμου έγραφε:

«Σε πολυάριθμα έργα του μεγάλου Μαξίμου θαυμάζεις την ποικιλία των γνώσεών του και των ικανοτήτων :είναι φιλόλογος και ιστορικός,ποιητής και ρήτορας,φιλόσοφος και θεολόγος.Αυτό όμως που έχει μεγάλη δύναμη είναι ότι έχει ταλέντο κριτικής.Πάντα και σε όλα είναι κριτικός :λέει δόγματα ή γράφει νουθεσίες ή εξηγεί την Γραφή ,όλα τα εξετάζει κριτικά».(A.I.Ivanov.Literatournoe nasledie Maxim Grek.(Λογοτεχνική κληρονομιά του Μαξίμου Γραικού) .Kharakteristika atriboucii bibliografija.

Δ.I.V.Boudovnic

“Η πολυπλευρικότητα των χαρισμάτων,η λογοτεχνική λάμψη,...η προθυμία, η συμπόνοια και για οποιοδήποτε ,μικρής ή μεγάλης σημασίας πολιτικό γεγονός,η θερμότητα των αισθημάτων και η ευρυμάθεια-όλα αυτά τα ωραιότερα χαρακτηριστικά του Μαξίμου του Γραικού ως συγγραφέα και ανθρώπου,εντυπωσίαζαν τις καρδιές των μορφωμένων συγχρόνων του και ένεκα τούτων έγιναν πολυάριθμοι οι μαθητές και οι θαυμαστές του.Αλλά, όμως, ακριβώς τα ίδια αυτά χαρακτηριστικά του δημιούργησαν επίσης πολυάριθμους εχθρούς,χωρίς τους οποίους τον αληθινό συγγραφέα δεν μπορείς να τον κατανοήσεις»(Rousskaja Poublicistika XVI.Moskva1947.Κεφάλαια για τον Άγιο Μάξιμο τον Γραικό.)

Ε. «Ο Μάξιμ

τής διδάσκαλος πανεπιστημια η την εποχή όχι μόνο πανεπι εκπαιδευτικών βαθμίδων».(F Lebenswerk von Maksim Grek)

2.Ζηλωτής της Ορθοδοξίας-Απολογητής

«Μάξιμος ο Γραικός ήτο ανήρ σοφώτατος,ο μάλλον μεμορφωμένος της εποχής του,έξοχος θεολόγος και αυστηρός ζηλωτής της Ορθοδοξίας».(A.Nikolksii. «O nyekgttorih troudah Maxim Grek»,TKDA 1864 σελ.5)

«Πολλά έργα του Μάξιμου Γραικού,ειδικά αυτά που γράφτηκαν στις δεκαετίες ΄30-΄50,διαποτίζονται με την ατμόσφαιρα της «απάντησης» ή της «απολογίας». «Σύντομη απάντηση προς την αγία εκκλησία,στην οποία συκοφαντήθηκα».

«Αφήγηση για την διόρθωση των ρωσικών βιβλίων», το προγραμματικό έργο «Ομολογία πίστης»,πολύ συχνά σε άλλα έργα ονομάζεται από τον Μάξιμο «απάντηση».Σε κάποια έργα του ο Μάξιμος έδωσε τη φόρμα των ερωτοαπαντήσεων, την συζήτηση κάνουν ο «αφιλοχρήματος» ακτήμονας και ο «φιλοχρήματος» Φιλοκτήμονας,ο επίσκοπος του Τβερσκόι και ο Θεός,το πνεύμα και η ψυχή.

Σε άλλες περιπτώσεις το λογοτεχνικό είδος που επιλέγεται δεν είναι η συζήτηση,αλλά καθορίζεται σαν «Αφήγηση κατά…» η «Διήγηση εναντίον…»Ο αντίπαλος των αφηγήσεων αυτών μπορεί να είναι κάποιος σύγχρονος….Ο Γραικός όχι μόνο απαντάει ο ίδιος ,όχι μόνο αναγκάζει τους ήρωες των έργων του να κάνουν ερωτήσεις και να απαντούν,αλλά γράφει και κάποια έργα που δεν είναι παρά έτοιμες «απαντήσεις» για τους αναγνώστες ,ώστε να μπορούν να απαντούν σε ερωτήματα που πιθανόν να τους τεθούν.(Οι απαντήσεις των χριστιανών εναντίον των αγαρηνών, που διαβάλλουν την Ορθόδοξη πίστη).

Η επιλογή του παραπάνω λογοτεχνικού είδους εξηγείται όχι μόνο με την προσωπική μοίρα του Μάξιμου,ο οποίος ήταν υποχρεωμένος να απολογηθεί μετά τις άδικες κατηγορίες που του αποδόθηκαν το 1525 και το 1531,αλλά και με την πολεμική ατμόσφαιρα που κυριαρχούσε εκείνη την εποχή…Ως χριστιανός συγγραφέας;,προσπαθούσε να δώσει στις ιδέες του καθολικό χαρακτήρα, να εκφράσει την επιχειρηματολογία του με παραδοσιακές μορφές,να εμφανίσει τα επίκαιρα προβλήματα της γύρω του πραγματικότητας σαν παντοτινά (που δεν εξαρτώνται από τον χρόνο) και τις προσωπικές του απαντήσεις όχι μόνο σαν καρπό προσωοπικών του αναλύσεων,αλλά σαν απαντήσεις που ήδη υπήρχαν στην χριστιανική λογοτεχνία,σαν αιώνια πρότυπα,τα οποία θα έπρεπε να τηρούν τόσο οι ξεχωριστές προσωπικότητες ,όσο και κοινωνικές ομάδες και η κοινωνία στο σύνολό της».(N.V.Sinicyna.Απο την εισαγωγή στο βιβλίο “ Poslanie Maxima Greka 1965).

3.Ηθικός και ορθόδοξος μεταρρυθμιστής με αγωνιστικό πνεύμα

«Μαθητής της εποχής της μεταρρυθμίσεως και σύγχρονος της τότε θρησκευτικής ζυμώσεως στην Ιταλία και στην δυτική εν γένει Ευρώπη,ο Μάξιμος δεν ηδύνατο να μην εισαγάγει το αγωνιστικό πνεύμα υπέρ ορισμένων ιδεωδών και το της ηθικής μεταρρυθμίσεως στην Ρωσική κοινωνία,στην οποία παρατηρούσε ανάλογα ιδιότυπα φαινόμενα.Και εμφανίζεται στην Ρωσία άλλοτε ως ελεγκτής,άλλοτε ως φορέας νέων ιδεών και τάσεων,πάντοτε όμως παραμένων πιστός στον κύριο θρησκευτικό του σκοπό.

Υπήρξε μεταρρυθμιστής ,αλλά αποκλειστικά της ηθικής πλευράς της

θρησκευτικής ζωής έγινε καινοτόμος-νεωτεριστής στην σφαίρα των εννοιών,αλά μόνο εφόσον οι τάσεις αυτές δεν αντέβαιναν προς τις θρησκευτικές του ιδέες...»(V.S.Ikonnikov Maxi Grek I ego vremia(Ο Μάξιμος ο Γραικός και η εποχή του).Istoriceskoe issledovanie,Kiev 1915).

ОСІОС
МАЗИМЪ

4.Απαράμιλλος Λογοτέχνης και επιστολογράφος

«Ο Μάξιμος ο Γραικός α) στην ρωσική λογοτεχνία του ΙΣΤ αιώνα είναι φαινόμενο εξαιρετικό

Β)στον τομέα του ύφους και της λογοτεχνικής γλώσσας της εποχής του είναι φαινόμενο ιδιόμορφο»(Μ.Ν.Σπερανσκιξ.Ιστορία Ρωσοσλαυωνικών λογοτεχνικώνσχέσεων.Lenigrad 1975 σελ.193.

«Ο Μάξιμος ο Γραικός ήταν ο πλέον ταλαντούχος και έξοχος Έλληνας ποιητής της διασποράς στην μεταβυζαντινή περίοδο….Ο καθορισμός της θέσης που κατέχουν οι επιστολές του Μαξίμου στην αρχαία ρωσική επιστολογραφία είναι θέμα ιδιαίτερης μελέτης…Αν η σύγκριση των επιστολών του και της αρχαίας ρωσικής επιστολικής πρακτικής είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί,η αντιπαράθεσή της με τα βυζαντινά πρότυπα επιστολών είναι πραγματοποιήσιμη και αποδεικνύει την μεγάλη επιρροή του ελληνικού πολιτισμού στην λογοτεχνική δημιουργία του συγγραφέα μας»(D.M.Boulanin ,Perevody,I poslanija Maxim Greka,Lenigrad 1984,σελ.230-231)

5.Βυζαντινός ανθρωπιστής

«Η προσωπικότητα του Μαξίμου προκαλεί το γενικό ενδιαφέρον .Δεν ήταν μόνο μοναχός στο Άγιο Όρος , αλλά και άνθρωπος με μεγάλη ανθρωπιστική παιδεία.Παρόλο που δεν ήταν ανθρωπιστής με την δυτική έννοια της λέξης, ο Μάξιμος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί βυζαντινός ανθρωπιστής.Γενικά υπήρξε ένας άνθρωπος με γνήσια φιλολογική παιδεία.Η μελέτη των ελληνικών χειρογράφων του μαρτυρεί ότι εκείνος έγραφε σε αρχαϊζουσα και περίτεχνη φιλολογική γλώσσα,που πλησίαζε την γλώσσα της Βίβλου.Δεν έγραφε στην καθομιλουμένη .Ο ίδιος υπογράμμιζε την σημασία της «Αθηναϊκής Ευγλωττίας». (G.Florovoskil.”Σταθμοί της Ρωσκής Θεολογίας. Μέρος Α. Μετάφραση Ευτ.Γιούλτση.Εκδόσεις Πουρναρά Θεσ/νικη 1986)

«Στα έργα του Μαξίμου νιώθουμε τη βαθιά συμπόνοια στους προσβεβλημένους και καταπιεζομένους.Πριν πολλά χρόνια από τους ανθρωπιστές της Νέας Εποχής, ο Γραικός ανεβάζει τη φωνή του για να υπερασπίσει τους εξευτελισμένους.Να αγαπήσεις τους φτωχούς με όλη σου την σκέψη.

Αλλά να κάνεις κριτική,ιδιαίτερα στον κοινωνικό τομέα,πάντα είναι ευκολώτερο από το να έχεις να προτείνεις ένα θεϊκό πρόγραμμα.Ο Μάξιμος ο Γραικός έχει

τέτοιο πρόγραμμα;Ναι έχει.Ο Μάξιμος το πρόγραμμα αυτό το διατύπωσε στα μηνύματα προς τον Βασίλειο Γ και τον Ιωάννη Δ,καθώς και σε άλλα διηγήματα του.Στην ανοικοδόμηση του δικού του κοινωνικού ιδανικού,ο κάτοικος του Άθω στηρίζεται στην εντολή του Ιουστινιανού, η οποία εισήλθε με την αρχαία ρωσσική γλώσσα στα πηδαλιούχα βιβλία.Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας και νομοθέτης Ιουστινιανός,εκτελώντας την κωδικοποίηση του ρωμαϊκού δικαίου,διατύπωσε την αναλογία μεταξύ της κοσμικής και της εκκλησιαστικής εξουσίας, η οποία έμεινε αυθεντική για τις ανατολικές-χριστιανικές χώρες και η οποία προτείνει την κατανομή των καθηκόντωνσε υπεροχή κράτους.Αυτός ο ίδιος ανήγειρε τον διάσημο ναό της Αγίας Σοφίας της Κων/πόλεως, ο οποίος ήταν όχι μόνο το «σπίτι της Αγιάς Σοφιάς» αλλά και το σύμβολο της καλής οργάνωσης του κράτους».(M.Gromov,Maxim Grek,Moskva 1983 σς.67,69,70,72,73,129.

… «Μεταξύ των δύο περιόδων της ζωής του Μαξίμου του Γραικού ,Ιταλία και Ρωσία,μεταξύ του Μιχαήλ Τριβώλη και του Μαξίμου του Γραικού,μεσολαβούν αρκετά χρόνια μοναχικού βίου.Ο E.Denissoff δεν παίρνει επαρκώς υπόψιν την περίοδο αυτή.Από τα χρόνια εκείνα της ζωής του Μιχαήλ Τριβώλη –Μάξιμου Γραικού έχουν μείνει πενιχρότατες μαρτυρίες,την σπουδαιότητά τους όμως μπορούμε να εκτιμήσουμε ,συγκρίνοντας τα ενδιαφέροντα και τα ιδεώδη του Μιχαήλ-Μαξίμου μεταξύ της ιταλικής και της μοσχοβίτικης περιόδου.Ήσαν ακριβώς τα χρόνια της διαμόρφωσης του ως πιστού της Ορθοδοξίας.

Ακριβώς τότε κατέρρευσαν οριστικά οι ουμανιστικές συμπάθειες του Μιχ.Τριβώλη που, κατά τα φαινόμενα ,δεν είχαν απλώσει βαθιές ρίζες, αφού ακόμα στην Ιταλία ,ερχόμενος σε επικοινωνία με τον Σαβαναρόλα, θυσίασε τα ουμανιστικά του ενδιαφέροντα στα θρησκευτικά.

Η ουμανιστική περίοδος στη ζωή του Μιχ.Τριβώλη δεν ξεπερνά τα όρια του 1492-1500 και εν πάση περιπτώσει,αφορά μία περίοδο οκτώ ετών.Από το 1500 ο Μιχ.Τριβώλης αφοσιώνεται στις θρησκευτικές αναζητήσεις και ταλαντεύεται μεταξύ καθολικισμού και ορθοδοξίας.έως το έτος 1505-1506 όταν πιά εκλέγει οριστικά την Ορθοδοξία.Όσο ο Μάξιμος ,ο μοναχός του Βατοπαιδίου κι αν καταριόταν τον πρώην Μιχαήλ Τριβώλη,δεν μπορούσε να διαγράψει εντελώς το 1491-1500 από τη βιογραφία του,όπως δεν μπορούσε να απαλλαγεί εντελώς από την ουμανιστική παιδεία που απέκτησε τα χρόνια εκείνα.Σύνθεση ,όμως, μεταξύ του ουμανιστή Μιχαήλ και του χριστιανού (ορθόδοξου) Μαξίμου δεν επήλθε.

Ο Μαρσίλιο ή ο Έρασμος προσπάθησαν να πάρουν από τον χριστιανισμό ο,τι μπορούσε να εξυπηρετήσει τον ουμανισμό, ενώ ο Μάξιμος ο Γραικός, όπως δείχνουν τα όσα έγραψε στην Ρωσσία, προσπάθησε να στρέψει προς όφελος του χριστιανισμού την παιδεία που απέκτησε τον καιρό των συναναστροφών του με

τους ουμανιστές.

..Δεν είναι συνεπώς, δυνατόν να ισχυρίζεται κανείς ότι ο Μάξιμος ο Γραικός ήταν ο πρώτος που έφερε τις ουμανιστικές ιδέες στη Ρωσία. Οι ιδέες αυτές έχουν στην Ρωσία την ιστορία τους,που αρχίζει πριν ακόμα από την εμφάνιση στην Μόσχα του Μαξίμου του Γραικού.

….Η προσπάθεια του Μαξίμου να συνδυάσει τον ουμανισμό με την δικαίωση της ιερής εξέτασης, \και της την κατάφαση στη ζωή με τον καλογερικό ασκητισμό, τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη με τον κακεντρεχή σκοταδισμό της εκκλησίας, την ανεξαρτησία της σκέψης με τον αγώνα εναντίον των πρωτοποριακών ιδεών, ήταν ουτοπική και μόνο την υποψία της φεουδαρχικής ηγεσίας μπορούσε να προκαλέσει. Αυτό εξηγεί όλα εκείνα τα δεινά που έλαχε στον Μάξιμο να υποστεί»(IA.I.Klibanov. Συμβολή στην μελέτη της βιογραφίας και της φιλολογικής κληρονομιάς Μάξιμου Γραικού,Βυζαντινά χρονικά Vizantijkij Vremennik XIV 1958,σελ.148-174).

Σημείωση.

Για την αποφυγή ποικίλων παρεξηγήσεων για ο,τι δημοσιεύεται, καταχωρούμε και την άποψη του μακαριστού Γέροντος Γεωργίου Καψάνη για την σχέση με τον ευρωπαϊκό ουμανισμο του Αγ.Μαξίμου του Γραικού.

«Ο ταπεινός και σοφός Μάξιμος ήλθε το 1506 στο Άγιο Όρος, για να γίνει γνήσιος Αγιορείτης μοναχός. Ως Αγιορείτης μετέβη στην Ρωσσία. Έμεινε Αγιορείτης. Υπέμεινε ως Αγιορείτης. Εδίδαξε και έδρασε ως αγιορείτης.

Η εντύπωσίς μου είναι ότι πέρασε από τον ουμανισμό, αλλά ποτέ κατά βάθος δεν έγινε ουμανιστής. Μέσα στην ορθόδοξη πατερική και αγιορειτική παράδοση υπήρχαν όλα τα στοιχεία με τον φωτιστή των Ελλήνων Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό, τον ισαπόστολο και να είναι πρόδρομός του. Και οι δύο έτυχον θύραθεν μορφώσεως-αν και ο Άγιος Κοσμάς όχι τόσο μακράς και λιπαράς ,όσο ο Μάξιμος.

Και οι δύο ανεπαύθηκαν όχι στην αυτονομημένη ανθρώπινη σοφία και γνώση,αλλά στην θεία σοφία του Ευαγγελίου του Χριστού.Και οι δύο δέχθηκαν και αφομοίωσαν την ορθόδοξη αγιορείτικη και πατερική παράδοση.Έμειναν πάντα αγιορείται και έδωσαν και μέσα στον κόσμο την μαρτυρία τους ως αγιορείται.Ο Άγιος Μάξιμος είναι καύχημα της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας,του ελληνορθόδοξου γένους μας ,του Αγίου Όρους.Νομίζω ότι οι κατωτέρω λέξεις του Ρώσσου Βασσιανού περικλείουν την ουσιαστική προσφορά του Αγίου Μαξίμου στον Ρωσικό λαό: «μόνον τώρα δια του Αγίου Μαξίμου εγνωρίσαμεν τον Θεόν».

Ο βαθύς σεβασμός που τρέφει μέχρι σήμερα ο ευσεβής ρωσσικός λαός στο Άγιο Όρος, οφείλεται ασφαλώς και στην προς αυτόν προσφορά του Αγίου Μαξίμου του Γραικού και Αγιορείτου»(

6.Πολέμιος και ακούραστος επικριτής της αμάθειας.

«Ήταν άνθρωπος με λαμπρό ταλέντο και πολυμορφωμένος με την πιο αυστηρή έννοια της λέξης, είχε ειδική έμφυτη κλίση προς την δραστηριότητατου προφήτη ή του συγγραφέα επικριτή.... Δεν είναι απαθής ερμηνευτής σοφών βιβλίων και αποκομμένος από τη ζωή επιστήμονας μοναστής. Παρουσιάζεται στις δικές του συλλογές ως παθητικός πολέμιος και ακούραστος επικριτής της αμάθειας.((M.Gromov,Maxim Grek,Moskva 1983)

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com